

PROFESOR ELŻBIETA DZIEGIEĆ DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWA, DYDAKTYCZNA I ORGANIZACYJNA

W lipcu 2009 r. minęło 70 lat od daty urodzin Profesor Elżbiety Dziegieć, która niestety nie doczekała tego „profesorskiego” jubileuszu, zmarła bowiem nagle 31 stycznia 2009 r. Prezentowany szkic Jej życia i dorobku zawodowego poprzedza treść kolejnego tomu czasopisma „Turyzm”, który został Jej dedykowany, a którego od wielu lat była współredaktorem.

1. ŻYCIORYS NAUKOWY

Elżbieta Dziegieć urodziła się 17 lipca 1939 r. w Stobiecku Miejskim, który dzisiaj stanowi dzielnicę Radomska. Ojca pamiętała mgliście, został on bowiem aresztowany w czasie okupacji hitlerowskiej i zginął w Oświęcimiu. Szkoły ukończyła w Radomsku, uzyskując w 1957 r. świadectwo dojrzałości. Na studia wyjechała do Łodzi, gdzie po zdaniu egzaminu wstępnego została studentką na kierunku geograficznym na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi Uniwersytetu Łódzkiego. Po trzech latach studiów ogólnych wybrała specjalizację z geografii ekonomicznej i przygotowała pracę magisterską pod kierunkiem prof. dr. Ludwika Straszewicza na temat *Rozwój ludności miasta Radomska w latach 1945–1960*. Egzamin magisterski zdała w 1962 r. uzyskując tytuł magistra ze specjalnością geografii ekonomicznej.

Po ukończeniu studiów i odbyciu stażu asystentkiego prof. L. Straszewicz zaproponował Jej podjęcie pracy w ówczesnej Katedrze Geografii Ekonomicznej na etacie asystenta naukowo-dydaktycznego. W roku 1965 przeszła na etat naukowo-techniczny, na którym w ramach obowiązków służbowych zajmowała się wówczas m.in. organizacją współpracy zagranicznej Katedry oraz zbieraniem i opracowaniem materiałów do *Atlasu województwa łódzkiego* (1965), co potwierdza w przedmowie redaktor tego opracowania, prof. Ludwik Straszewicz wyrażając Jej imienne podziękowanie.

W latach 1970–1973 odbyła studia doktoranckie w zakresie geografii ekonomicznej, które po raz pierwszy utworzone zostały wówczas w Uniwersytecie Łódzkim (kierownikiem studiów był wówczas prof. Stanisław Zych). Po ukończeniu studiów ponownie

podjęła pracę w dawnej Katedrze na stanowisku starszego asystenta. Dysertację doktorską na temat *Zróżnicowanie społeczno-gospodarcze wsi w aspekcie stażu administracyjnego (na przykładzie województwa łódzkiego)* przygotowała pod kierunkiem prof. dr. L. Straszewicza. Była to praca oparta na bardzo drobiazgowych badaniach naukowych prowadzonych przez kilka miesięcy w różnych miejscowościach całego województwa. Obrona tej pracy odbyła się w 1976 r. w Instytucie Geografii Uniwersytetu Łódzkiego, a jej recenzentami byli: prof. dr Jan Ernst i doc. dr hab. Stefan Witkowski. W tym samym roku została mianowana adiunktem w Katedrze Geografii Ekonomicznej UŁ.

Ważnym wydarzeniem w życiu naukowym Elżbiety Dziegieć był wyjazd na przełomie lat 1977/1978 na czteromiesięczny staż naukowy do Francji. Staż ten realizowała w Instytucie Geografii Uniwersytetu Aix-Marseille II pod opieką prof. Bernarda Barbiera, który w tym czasie był bardzo zaangażowany w prace Grupy Roboczej, a potem Komisji Geografii Turyzmu i Wypoczynku Międzynarodowej Unii Geograficznej. Pobyt ten wykorzystała do gruntownego zapoznania się z dorobkiem geografów francuskich w zakresie antropogeografii, w tym również geografii turystyki. Nawiązane w okresie stażu kontakty owocowały w Jej dalszym życiu naukowym, ale również w ożywieniu kontaktów naukowych i dydaktycznych między naszą Katedrą a ośrodkami francuskimi.

W 1981 r. na skutek reorganizacji geografii w Uniwersytecie Łódzkim powołany został m.in. Instytut Geografii Ekonomicznej i Organizacji Przestrzeni, który składał się z trzech zakładów. Doktor Elżbieta Dziegieć podjęła wówczas pracę jako adiunkt w Zakładzie Geografii Miast i Turyzmu.

Stopień naukowy doktora habilitowanego uzyskała w 1996 r. w Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie na podstawie dorobku naukowego i pracy habilitacyjnej nt. *Urbanizacja turystyczna terenów wiejskich w Polsce*. Wysoka ocena dorobku naukowego i działalności dydaktycznej Elżbiety Dziegieć spowodowała, że 1 kwietnia 1999 r. została mianowana na stanowisku profesora nadzwyczajnego w UŁ.

W styczniu 1992 r. Zakład Geografii Miast i Turyzmu podniesiony został do rangi samodzielnej Ka-

tedry, w której w 1998 r. wydzielono cztery zakłady, w tym Zakład Geografii Turystyki, którego organizatorem i kierownikiem aż do śmierci była prof. Dziegieć. Zakład ten od 1 marca 2007 r. wchodzi w skład Instytutu Geografii Miast i Turystyki UŁ.

W 1999 r. została członkiem zwyczajnym Łódzkiego Towarzystwa Naukowego.

2. DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWO-BADAWCZA

Zainteresowania badawcze Elżbiety Dziegieć, jak każdego, kto przez dłuższy czas zajmuje się nauką, podlegały zmianom. W pierwszym okresie pracy w Katedrze została włączona w cykl badań, jakie wtedy były prowadzone na Opolszczyźnie i dotyczyły określenia funkcji, rangi i zasięgu ośrodków lokalnych. Był to czas, kiedy cała Katedra wraz z profesorem uczestniczyła w studenckich ćwiczeniach terenowych, włączając się aktywnie w wypracowanie koncepcji badawczej, a potem interpretację zebranego materiału. Z okresu tego pochodzą pierwsze publikacje późniejszej Pani Profesor, m.in. na temat miasta Głubczyc (praca zbiorowa), usług handlowych jako kryterium wyznaczania zasięgu wpływu ośrodków lokalnych – rozdział w pracy zbiorowej dotyczącej Kluczborka i kilka innych. To właśnie te pierwsze badania terenowe ukierunkowały Elżbietę Dziegieć na problematykę badawczą najmniejszych w hierarchii ośrodków lokalnych, jakimi w Polsce są wsie gromadzkie (później gminne). Tematyka ta stała się wiodącą w Jej badaniach i zaowocowała pracą doktorską, która we fragmentach była drukowana w Zeszytach Naukowych UAM w Poznaniu i w „Dokumentacji Geograficznej” w Warszawie. W pracy doktorskiej nt. *Zróżnicowanie społeczno-gospodarcze wsi w aspekcie stażu administracyjnego* autorka empirycznie udowodniła związki między długością czasu pełnienia funkcji administracyjnych najniższego rzędu przez wieś a jej rangą w wiejskiej sieci osadniczej.

Drugi nurt zainteresowań badawczych E. Dziegieć zrodził się zapewne pod wpływem studiów we Francji i dotyczył geografii turystyki. Pierwsze prace z tego zakresu dotyczyły ekspansji terytorialnej miejsc wypoczynku mieszkańców Łodzi, stref rekreacyjnych na zapleczu wielkich miast, wyjazdów wakacyjnych oraz urlopowych mieszkańców Łodzi i innych. W drugiej połowie lat 80. podjęła nowy problem badawczy, który dotyczył wpływu rozwijającej się turystyki i wypoczynku na przemiany osadnictwa wiejskiego. Badania te rozpoczęła bardzo metodycznie, dokonując przeglądu i analizy literatury światowej dotyczącej metod badań tego zjawiska oraz rezultatów badań teoretycznych i empirycznych w różnych krajach. Następnie przez kilka lat prowadziła badania nad przemianami konkretnie wytypowanych wsi w różnych re-

gionach Polski (wsie rybackie, wsie na pojezierzach, wsie nizinne, wyżynne i górskie) publikując rezultaty tych badań zarówno w czasopiśmie polskim, jak i zagranicznych (głównie francuskich). Podsumowanie tych badań i ich uogólnienie teoretyczne zawarła w pracy habilitacyjnej pt. *Urbanizacja turystyczna terenów wiejskich w Polsce*. Niewątpliwie cały ten cykl badań oraz jego końcowe rezultaty są największym osiągnięciem badawczym Pani Profesor, a prześladowany proces kolonizacji i urbanizacji obszarów wiejskich pod wpływem turystyki wszedł na stałe do literatury geografii turystyki.

Omawiając dorobek publikowany Elżbiety Dziegieć nie sposób pominąć Jej wkładu w precyzowanie i porządkowanie pojęć, które lawinowo wchodziły do literatury turystycznej. Wspólnie z prof. M. Bachvarem przygotowała i opublikowała bardzo cenną pracę nt. relacji pomiędzy pojęciami „rekreacja” i „turystyka” odwołując się w niej do literatury francuskiej, angielskiej i innej.

W swojej pracy badawczej przykładała wielką wagę do śledzenia aktualnej literatury naukowej, czego efektem jest m.in. opublikowanie dziewięciu recenzji książek (sześć w językach obcych). Recenzje te nie ograniczały się do omówienia zawartości treści, ale podejmowała w nich naukową polemikę z autorem pracy. Udział w licznych konferencjach zagranicznych i krajowych owocował natomiast nie tylko referatami, wystąpieniami czy przewodniczeniu sesjom, ale często również bardzo wnikliwymi sprawozdaniami z tych spotkań, które publikowała wzbogacając wiedzę tych, którzy nie mogli w nich uczestniczyć (sześć sprawozdań).

Znaczącą część dorobku publikowanego prof. Dziegieć stanowią różne prace dotyczące procesu dydaktycznego i kształcenia kadr na potrzeby turystyki. Są to propozycje programowe kształcenia, programy konkretnych przedmiotów czy oceny realizacji np. ćwiczeń terenowych. W Jej publikowanym dorobku znajduje się ponad 60 prac (spis w załączeniu) świadczących o różnych zainteresowaniach badawczych ich autorki, ale także o różnorodnej aktywności naukowej, dydaktycznej i organizacyjnej.

3. DZIAŁALNOŚĆ DYDAKTYCZNA, KSZTAŁCENIE KADR

Obserwując przez wiele lat aktywność zawodową Elżbiety Dziegieć mogę bez ryzyka popełnienia większego błędu stwierdzić, że prawdziwą Jej pasją był zawód nauczyciela akademickiego, co przejawiało się w ogromnym wkładzie pracy i czasu w działalność dydaktyczną na uczelni. Swoje obowiązki nauczycielskie pojmowała bardzo szeroko, przygotowując niezwykle starannie wykłady kursowe i monograficzne

(miała ich kilkanaście) zarówno na studia dzienne i zaoczne, jak i Podyplomowe Studium Turystyki, z dużą starannością prowadziła również seminaria magisterskie, wymagając od każdego magistranta pełnego zaangażowania w realizacji podjętego tematu.

Wśród licznych zajęć dydaktycznych ze szczególnym zaangażowaniem wykładała geografii Polski (zarówno społeczno-ekonomiczną, jak i turystyczną) oraz geografii Francji. Wykłady z Polski traktowała jako swoją misję patriotyczną uważając, że student (absolwent) studiów geograficznych czy turystycznych powinien nie tylko dokładnie znać swój kraj, ale także rozumieć procesy historyczne i współczesne, które zadecydowały i decydują obecnie o warunkach naszego życia i naszym miejscu w Europie i świecie. Wykłady z Francji traktowała niezwykle emocjonalnie, znała bowiem ten kraj z autopsji, rozumiała go i darzyła ogromnym sentymentem.

Efektem kilkudziesięcioletniego prowadzenia seminarium magisterskiego było wypromowanie do chwili śmierci 151 magistrów geografii oraz turystyki i rekreacji. Dalszych około 30 studentów uczęszczało na Jej seminarium w roku akademickim 2008/2009 przygotowując prace magisterskie. Była również promotorem 51 prac dyplomowych w Podyplomowym Studium Turystyki UŁ. Należy też szczególnie podkreślić Jej duże zaangażowanie w kształcenie studentów zagranicznych. W latach 1975–1989 opiekowała się kilkunastoma studentami francuskimi i gruzińskimi, którzy przygotowywali prace dyplomowe w ówczesnej Katedrze, a potem Instytucie.

Ogromny wkład ma Profesor Elżbieta Dziegieć w kształceniu młodej kadry naukowej. W ostatnich kilku latach wypromowała czterech doktorów geografii, a dwie kolejne osoby zakończyły przygotowania swoich prac, których formalne obrony odbyły się niestety już po śmierci Pani Profesor. Dla pamięci wymienimy wszystkie prace doktorskie, których tytuły wskazują również na zainteresowania badawcze Elżbiety Dziegieć. Są to:

1. *Baza turystyczna łódzkich zakładów przemysłu lekiego w świetle zmian ustrojowych*, 2001, Krzysztof Grzelak.
2. *Muzea biograficzne w Polsce w aspekcie ich rangi i atrakcyjności*, 2001, Małgorzata Rodacka.
3. *Zróżnicowanie przestrzeni turystyczno-wypoczynkowej Roztocza*, 2002, Małgorzata Karolczak.
4. *Wizerunek turystyczny Polski w krajach Unii Europejskiej*, 2006, Monika Prylińska.
5. *Rozwój przestrzeni turystycznej Kołobrzegu i jego zaplecza*, 2009, Mariusz Miedziński.
6. *Procesy urbanizacyjne na terenach turystyczno-wypoczynkowych strefy podmiejskiej Łodzi*, 2009, Marzena Makowska-Iskierka.

Jako uznany specjalista z zakresu osadnictwa i turystyki była również zapraszana jako recenzent prac

doktorskich i habilitacyjnych przez różne uniwersytety w Polsce. Wykonała osiem recenzji prac doktorskich i jedną recenzję pracy i dorobku naukowego w przewodzie habilitacyjnym w Uniwersytecie Warszawskim. Opiniowała również wiele artykułów, książek i podręczników jako recenzent wydawniczy.

Ważnym dorobkiem dydaktycznym Elżbiety Dziegieć potwierdzającym Jej pozycję naukową były wykłady na uniwersytetach zagranicznych. Wykładała w: Tbilisi (1977 r.), Paryżu-Nanterre (1982), Aix-en Provence (1986), Sofii (1986), Angers (kilkakrotnie; pierwszy raz w 1991 r.), jak również w Uniwersytecie Lyon II i Lyon III.

4. DZIAŁALNOŚĆ MIĘDZYNARODOWA

Wspomniany wcześniej staż we Francji otworzył Elżbiecie Dziegieć możliwości aktywnej współpracy międzynarodowej, która przyjmowała różne formy. Od 1980 r. została członkiem korespondentem Komisji Geografii Turyzmu i Czasu Wolnego Międzynarodowej Unii Geograficznej, co zaowocowało Jej uczestnictwem w kilku konferencjach międzynarodowych tej Komisji (m.in. we Francji, Berlinie Zachodnim), ale również organizacją w Łodzi i Sulejowie w 1983 r. sympozjum Komisji MUG nt. „Turystyka w otoczeniu dużych miast”, w której uczestniczyło kilkadziesięciu geografów z kilkunastu państw.

Pani Profesor uczestniczyła czynnie w dwóch kongresach Międzynarodowej Unii Geograficznej w Paryżu (1984 r.) i w Hadze (1996 r.). Odbyla również staże w Uniwersytecie w Bratysławie i Tbilisi. Uczestniczyła także w Światowej Wystawie EXPO 2000 w Niemczech.

Najważniejszym polem działalności międzynarodowej prof. E. Dziegieć była jednak współpraca z geografami dwóch uniwersytetów francuskich: Aix-en Provence i Angers. W różnych okresach pełniła funkcję pełnomocnika Rektora Uniwersytetu Łódzkiego do współpracy z tymi uczelniami. W ramach współpracy z Uniwersytetem Aix-Marseille II (dawniej Aix-en Provence) była inicjatorką i współorganizatorką przemiannych seminariów naukowych (Aix-Łódź), które odbyły się w 1988 i 1992 r. na terenie Polski, a w latach 1989 i 1994 w południowej Francji. W ramach tych spotkań dyskutowano wiele problemów naukowych, którymi aktualnie zajmowali się geografowie w obu ośrodkach.

Jeszcze bardziej znaczący był wkład prof. Dziegieć w zorganizowanie stałej współpracy z Uniwersytetem w Angers. Podpisane umowy gwarantowały wymianę grup studenckich na ćwiczenia terenowe oraz wspólne seminaria dydaktyczne. W ramach tej wymiany, realizowanej między Zakładem Geografii Miast i Turyzmu UŁ i Instytutem Studiów Turyzmu

i Hotelarstwa w Uniwersytecie Angers w roku 1984, 1986, 1988 i 1990, przebywały w Łodzi grupy studentów z Angers (ośmiu studentów i dwóch pracowników) uczestniczące we wspólnych ćwiczeniach terenowych ze studentami UŁ, po których organizowana była zawsze wycieczka poznawcza po wybranym regionie Polski. W tej samej formie studenci geografii turystyki UŁ uczestniczyli w ćwiczeniach na terenie Francji w roku 1985, 1987, 1989, 1991 (razem 32 studentów i ośmiu pracowników). Zorganizowane zostały również dwa seminaria dydaktyczne, na których dyskutowano o programach kształcenia studentów. Pierwsze z tych seminariów odbyło się w Łodzi (1987 r.), drugie w Angers (1991 r.).

Efekty dydaktyczne i naukowe tych kontaktów Pani Profesor trudne są do przecenienia dla rozwoju naukowego pracowników ówczesnego Zakładu Geografii Miast i Turyzmu oraz studentów geografii turystyki. Kontakty te zaowocowały również zwykłymi ludzkimi przyjaźniami. Poznaliśmy wielu znakomitych geografów francuskich, że wymienię tu osoby najbliższej współpracujące z Elżbietą Dziegieć, profesorowie: Bernard Barbier, Lise Coulet, André de Reparaz, Claudine Durbiano (z Aix i Marsylii), Michel Bonneau i Jego żona, Philippe Violier, Daniel Clary i François Houdebine (z Angers). Wszyscy oni bywali u nas i my wizytowaliśmy ich we Francji.

5. DZIAŁALNOŚĆ ORGANIZACYJNA

Elżbieta Dziegieć przez całe swoje dojrzałe życie angażowała się w różne przedsięwzięcia organizacyjne traktując je zawsze jako swój wkład w rozwój zespołu, wydziału czy uniwersytetu. Wymienimy w tych wspomnieniach tylko niektóre z nich.

Od 1981 r. była kierownikiem Poddyplomowego Studium Turystyki Uniwersytetu Łódzkiego, które wykreowała na ważny ośrodek kształcenia specjalistów dla turystyki w skali całej Polski. Do 1992 r., kiedy zawieszono działalność Studium, wykształciło ono kilkuset specjalistów (E. Dziegieć była promotorem prac dyplomowych 51 słuchaczy).

Drugim bardzo ważnym przedsięwzięciem organizacyjnym Elżbiety Dziegieć było aktywne włączenie się w powstanie, a następnie regularne ukazywanie się na wysokim poziomie naukowym czasopisma „Turizm”, którego od 1985 r. była sekretarzem, a od 2000 r. współredaktorem.

Była również współtwórcą, a od 1997 r. kierownikiem naukowym corocznych spotkań geografów turystyki, które od 1983 r. organizował najpierw Zakład, a teraz Instytut Geografii Miast i Turyzmu. Spotkania te, znane jako „Warsztaty badawcze z geografii turystyki”, od ponad 10 lat odbywają się według koncepcji Profesor Dziegieć.

Aktywność organizacyjna wykraczała również poza ramy Katedry czy Zakładu. W latach 1996–1999 była wiceprzewodniczącą Komisji Dyscyplinarnej dla Studentów Uniwersytetu Łódzkiego, a w okresie 1996–2008 członkiem Rady Wydawniczej UŁ. W latach 2001–2008 wchodziła w skład Komisji Nagród na Wydziale Nauk Geograficznych UŁ, była również członkiem Rady Programowej Stacji Przyrodniczej UŁ w Suszku.

* * *

Dokonania naukowe, dydaktyczne i organizacyjne, a także działalność społeczna prof. E. Dziegieć była powszechnie znana w środowisku i wysoko oceniana. Znalazło to również wyraz formalny w odznaczeniach i nagrodach. Była uhonorowana: Złotą Odznaką UŁ (1982), Medalem UŁ w Służbie Społeczeństwa i Nauki (1990), Medalem 50-lecia UŁ (1997), Złotym Krzyżem Zasługi (2004) oraz Medalem Komisji Edukacji Narodowej (1998), który ceniła najbardziej. Rektor Uniwersytetu Łódzkiego przyznawał Jej nagrody indywidualne za osiągnięcia dydaktyczne i organizacyjne w roku 1983, 1984, 1985, 1989 i 1990. Była również wyróżniona Złotą Odznaką Związku Nauczycielstwa Polskiego (1977).

To piękne, niezwykle aktywne życie prof. Elżbiety Dziegieć, pełne zajęć dydaktycznych, zebrań i konferencji, wyjazdów, spotkań, pracy twórczej zostało przerwane nagle, niespodziewanie. Odeszła bez pożegnania, bez dyspozycji – co dalej. Pozostawiła po sobie to, co może pozostawić wieloletni nauczyciel akademicki: dorobek naukowy, wypromowanych magistrów i doktorów, jak również plany na przyszłość, których niestety nie będzie mogła już zrealizować. Pozostawiła też swój Zakład Geografii Turystyki wraz z Koleżankami i Kolegami oraz cały Instytut Geografii Miast i Turyzmu, który aktywnie przez lata współtworzyła. Zespół ludzi, którego była bardzo istotną częścią, traktowany przez Nią jak swoją najbliższą rodzinę. Dla nich Pani Profesor Elżbieta Dziegieć pozostanie na zawsze w życzliwej pamięci nie tylko jako Nauczyciel, Szef, Koleżanka, ale przede wszystkim jako oddany, wielki Przyjaciel.

BIOGRAMY

Elżbieta Dziegieć, 1995, [w:] *Geografia osadnictwa i ludności w niepodległej Polsce. Lata 1918–1993*, t. III, Badacze, Polskie Towarzystwo Geograficzne, Łódź, s. 29–31.

Elżbieta Maria Dziegieć, 1999, *Sprawozdanie z Czynności i Posiedzeń Naukowych*, t. LIII, Łódzkie Towarzystwo Naukowe, Łódź, s. 100–101.

Pamięci Profesor Elżbiety Dziegieć (1939–2009), 2009, „Kronika”. Pismo Uniwersytetu Łódzkiego, nr 2(114).

Łódź, czerwiec 2009 r.

Stanisław Liszewski